

ANARCHISMUS BEZ ORGANIZACE? – Na příkladu Španělska

Hans Jürgen Schulz

Všeobecně se anarchismus a organizace považují za neslučitelné. Ve skutečnosti nejsou anarchisté naprosto neorganizovatelní. Vybuďovali nejen nesčíslné tajné spolky, nýbrž také řadu masových organizací. Avšak pořád tak činili s nedobrým pocitem. Otázka organizace má pro anarchistickou teorii více význam anti-ideologie než jako podnět k jednání. Pro anarchisty existuje organizace na základě společných idejí a akcí. Jsou však odmítána nejen kádrová kritéria, nýbrž i závazná programatičnost, stejně tak jako pevný a závazný organizační život. Organizace je chápána jako volný svazek, do kterého může podle libosti vstoupit či z něho vystoupit každý aktivista. Neexistuje žádná uznávaná závazná disciplína. Není viděna funkce organizace při vypracovávání programu či zprostředkovávání revolučních zkušeností.

Anarchismus je proto charakteristický nejednotností teoretickou, popř. i programatickou a praktickou. V organizacích převládají silná fluktuace členstva, náhodné politické zkušenosti a většinou velmi nízké politické uvědomění. Následkem jsou nejasnosti a nejistota v každé politické situaci a chybějící perspektiva. Anarchisté se nechávají strhnout každým módním proudem. Chybí jim výdrž, organizovanost, disciplína a vytrvalost. Po krátkých akčních fázích upadají nevyhnutelně zpět do apatie a fantazírování (1). Kdo by si při tomto Leninově ohodnocení nevzpomněl na západoněmeckou realitu na univerzitách a levicové scéně?

Nyní již po generace nepředstavuje anarchismus v německy mluvících zemích relevantní politickou sílu. Protože se však na něj orientují spontaneistická hnutí, je jeho rozbor nadále potřebný. Nebylo náhodou, že Mimoparlamentní opozice (APO – Außerparlamentarische Opposition) a SDS (Německý socialistický studentský svaz) ztroskotaly právě na nevyřešené organizační otázce. Kvůli zkušenostem s nedemokratickými a dogmatickými stalinistickými a maoistickými organizacemi a následkem pouze slabých třídních bojů můžeme již léta pozorovat rozmach spontaneity. Vyvíjí se natolik nedogmaticky, že může být považována za nezávaznou.

Nemá moc smyslu abstraktně rozebírat organizační představy a z nich vyplývající praxi anarchistů. Průkaznější je osvědčení v praxi.

Možností k tomu je dostatek. Jakožto politické hnutí existuje anarchismus již 130 let. V počátcích dělnického hnutí byl v evropských románských zemích Evropy a Ameriky a ve Spojených státech silnější než marxistický směr. Je již dávno zapomenuto, že před první světovou válkou vedl anarchosyndikalismus ve Francii odborový svaz CGT se 600 000 členy. Avšak stejně jako sociální demokraté se stala většina anarchistů sociálpatrioty – v čele s veleuctívaným Kropotkinem. Po válce oportunistické části anarchistů většinou vstoupily do sociální demokracie, revoluční elementy se připojily k bolševismu. I nadále však existovaly silné organizace. V na počátku 20. let založené Mezinárodní asociaci pracujících, anarchistické internacionále, byly odbory ze Španělska a Itálie, každé s 500,000 členy, z Argentiny s 200,000, Portugalska se 150,000, Německo bylo zastoupeno 120,000, Francie se 100,000 členy (2). Rychle se však rozložily a přežívaly nadále jako malé kroužky vymezující se hlavně proti revolučnímu marxismu. Pouze ve Španělsku tomu bylo jinak. Zde došlo ještě jednou k testu anarchistické teorie a praxe.

Bezprogramovost

Politické požadavky a akční formy vznikají často ze spontánního masového hnutí – nikoli však program. Ten se zakládá na vyhodnocení společnosti v mezinárodních souvislostech a jejích vývojových tendencí. Na tomto základě a na základě zkušeností mezinárodního třídního boje jsou

určovány taktika a požadavky. Pouze organizace může takovýto program vypracovat a vylepšit ho při zkoušce v praxi.

Protože mu chybí organizace, nemohl anarchismus nikdy vyvinout revoluční teorii či program. Je politickým hnutím, které vpravuje chápání sebe sama do pár zásadních a vhodně vyložitelných tezí. Proto chybí politická jednotnost. Nutnost stálé a vytrvalé práce je podceňována. Chybí dlouhodobá politická perspektiva. Každá politická situace je zažívána znovu jako nová. Slepý aktivismus může být stídnán právě tak slepým oportunistem. Jednotlivé druhy akcí jako terorismus či generální stávky jsou dogmatizovány. Vysoká připravenost k boji a nízká politická úroveň jsou všeobecné – každopádně u militantních anarchistů – a obzvláště u těch španělských před občanskou válkou. *“Většina španělských militantů žije pro revoluci a věří, že může být – bez ohledu na čas a způsob – dosažena stálou a úplnou angažovaností v akci ... čistě ideologické otázky je nezajímají a jsou při nejlepším brány za věc budoucnosti.”* (3) Naivní politická a hospodářská učení se tak mohly zhroutit spolu s připraveností sebeobětovat se za cíl idylické svobodné komuny.

V každé kritické situaci kolísá anarchismus mezi revolučním a oportunistickým jednáním. Nikdy nevyvine přechodný program, který by mohl rozvinout uvědomění mas. Staví se pouze na špici spontánně jednajících mas. Protože je bezprogramový, a díky tomu bezradný, je strháván událostmi sem tam. Musel selhat. Již v roce 1931 předvídal Trockij, že se Španělsko stane náhrobním kamenem anarchismu (4).

Podmínky k úspěšné revoluci

Pokud měl anarchismus kdy historickou příležitost dovést revoluci k vítězství, tak tomu bylo v červnu 1936 ve Španělsku. V zemi s 23 miliony obyvatel měla anarchosyndikalistická Confederacion Nacional der Trabajo Anarquista (CNT) až půldruhého milionu a politická organizace Federacion Anarquista Iberica (FAI) 30 tisíc členů (5). Bolševici provedli úspěšně revoluci v daleko větším Rusku s méně než sto tisíci členy a uhájili ji proti nepřátelskému světu. Anarchisté ve Španělsku si skrze svou organizaci a masmédiu mohli kdykoli zjednat sluchu. Provazovali rozhlasovou stanicí, osm deníků a přes padesát týdeníků a časopisů (6). Komunistická strana oproti tomu měla v roce 1935 pouze 3000 a v červenci 1936 30000 členů (7). Anarchismus byl v hnutí pracujících natolik dominantní, že vznesl nárok na to být jeho jediným zástupcem. V roce 1919 vydala CNT manifest, který vyzýval všechny pracující, aby se k ní všichni pracující připojili. Kdo by i poté stál stranou, byl by pokládán za stávkokaza (8).

Španělsko mělo nejvyhraněnější tradici militantních bojů v celé Evropě. Ve třech desetiletích před občanskou válkou došlo k celé řadě vojenských akcí a ozbrojených povstání, k prudkým stávkám a revolučním masovým hnutím. Každopádně měla španělská avantgarda v roce 1936 co se týče vojenské oblasti větší a obsáhlejší zkušenosti než ruská v roce 1917.

Volba lidové fronty

Oportunistický kurz se začal rýsovat ještě před vojenským pučem v otázce voleb. Jednou z nesvrhnutelných zásad anarchismu je bojkot voleb. *“Všeobecné volební právo je kontrarevoluce”*, pravil Proudhon (9) – který se ovšem v roce 1848 nechal promptně zvolit do parlamentu. Také postoj španělských anarchistů byl rozporuplný. Při obecních volbách 1931 v převážné většině volili. Parlamentní volby v roce 1933 však byli bojkotováni. Kdyby zvítězila reakce, oznámili tenkrát, odpověděli bychom sociální revolucí (10). Reakce zvítězila a následovali temná léta útlaku.

Při parlamentních volbách v únoru 1936 volali anarchisté nikoli po hlasech svým vlastním kandidátům, nýbrž pro lidovou frontu. Nepochybně tím umožnili její vítězství. Zatímco si pravice přišla na čtyři miliony hlasů, lidová fronta získala 4,8 milionu. V tom se pravděpodobně nacházelo

přes milion anarchistických hlasů (11). Toto rozhodnutí, které rozložilo masové hnutí celého Španělska, bylo ospravedlňováno klasickým sociálnědemokratickým způsobem. *“Dali jsme moc levicovým stranám v přesvědčení, že představují za daných okolností menší zlo”*, pravil Santillan, organizátor milic a později ministr (12). Tento příklad však již ukazuje, jak masy následovaly své vůdce, i když byly obětovány staré zásady bez zdůvodnění denní politikou.

Dokud je anarchismus omezen na malé skupiny, je pro něj typická radikální frazeologie. Pak se zdají revoluce a “bezešvý” přechod k usilované ideální společnosti pouze jako otázka revoluční vůle, nezávisle na objektivních podmínkách. *“V konkrétních ruských podmínkách”*, vyhlásil anarchistický kongres v Elisabethgradě po Říjnové revoluci, *“může být okamžitě uskutečněn bezprostřední přechod od velkoburžoazního carismu k anarchistické společnosti; hlavní překážku ... tvoří zjevně státní komunisté.”* Proto: *“Žádný kompromis se sovětskou mocí.”* (13) Ve Španělsku by museli udělat tento přechod sami a ne ho požadovat po jiných – tudíž se také nekonal.

Když v roce 1936 vypukl vojenský převrat, prokázala se připravenost k boji a revoluční vůle španělských mas. Militaristé počítali s lehkým vítězstvím. Ve skutečnosti však byla většina pučistických jednotek na pevnině zneškodněna. Bez pomoci nacistického Německa, které přepravilo Frankovi jednotky z Maroka by se revolta rychle zhroutila.

Masy nečekaly na dekrety o zavedení socialismu. Majitelé podniků byli vyhnáni a na jejich místo nastoupili výbory pracujících. V domněle tak individualistickém Španělsku byly celé provincie tvořeny zemědělskými kolektivy. Na venkově žili přes tři miliony lidí ve vlastním (14). Prakticky všechny střední a velké podniky mimo Baskicka byly pod kontrolou pracujících. I když idealizující anarchistické popisy o vnitřní struktuře a hospodářském úspěchu těchto výdobytků působí spíše dezorientačně (15), byly přesto nepopíratelně úspěšné. Pracující a rolníci mohli vést podniky i přes útek mnoha specialistů a dosáhli také lepší organizací, zabráněním plýtvání a sobeckosti neočekávaného vzestupu výroby.

V každém případě bylo dosaženo pevné základny pro transformaci společnosti. To, že revoluce nepostupovala kupředu neleželo na masách. Ani na chybějícím vlivu anarchistů. Agrární revoluce byla do značné míry vedena jejich myšlenkami a ovládali Katalánsko, průmyslové centrum Španělska. V rychle vytvořených milicích o síle 100,000 mužů bylo 50,000 členů CNT (16). To byla síla, která by dokázala leccos prosadit.

Ozbrojení pracující a rolníci ovládali zemi. Vláda existovala již jen jako bezmocný výbor. Neměla ani armádu, ani policii, ani úředníky. Buržoazní státní aparát už neexistoval. Moc ležela na ulici a musela být pouze zvednuta. *“Vyhráli jste, máte vše ve svých rukou”*, prohlásil šéf katalánské vlády Companys anarchistickým vůdcům. Ti se však, a mezi nimi i Durruti, zřekli pádu buržoazní vlády (17). *“CNTa FAI se rozhodly pro spolupráci”*, prohlásil pozdější ministr García Oliver, *“a zřikají se revolučního totalitarismu, který by vedl k zardoušení revoluce anarchistickou a konfederalistickou diktaturou.”* (18) Skutečně pak byla revoluce za přispění anarchistů zardoušena.

Regionální výbory FAI a CNT v Katalánsku se sešli okamžitě po puči. V prvně zaujatých stanoviscích se o cíli sociální revoluce vůbec nemluví (19). Výslovně se rozhodlo proti anarchii a pro buržoazní *“demokracii, která přináší spolupráci.”* (20) Regionální výbor konstatoval doslova: *“Svobodný socialismus nyní nepřichází v úvahu. Nejdřív musíme rozdrtit vzpouru.”* (21) Místo aby před revolučně jednajícími masami odhalili perspektivu sociální revoluce, vedli je jen do sice nevyhnutelného, avšak nikoli vše rozhodujícího antifašistického vojenského boje. Vše ostatní ponechali tak jak to právě bylo. Vzdali se revoluční války.

Nepožadovali agrární revoluci, ačkoli masy fašistické armády sestávali ze sedláků. Nepožadovali nezávislost Maroka, ačkoli Marokánci tvořili klíčové oddíly kontrarevoluční armády.

Nepožadovali a nebudovaly rady (22) a tím podtrhli své zřeknutí se pádu buržoazního státu. Namísto toho byly všude budovány antifašistické výbory ze zástupců organizací, které nikdo nevolil a které byly kontrolovány pouze jejich organizacemi a nikoli masami. Dokonce ani vojenské akce nebyly vedeny s přehledem a prozíravostí, dělalo se pouze to nejbližší a nejnutenější. Zlatý poklad Španělské banky se svými 2,3 miliardy pesety (23) byl ponechán nedotčen tak jako již jednou pařížskými komunardy ten francouzský. Republikánská vláda ho v rozhodujících prvních sedmi týdnech nepoužila k tomu, aby nakoupila alespoň jednu jedinou zbraň.

Kdo se zřekne svržení buržoazního státu, vytváří podmínky pro jeho znovuvybudování. Opravdu udivení pak anarchisté stáli před následky svého jednání. *“Tragédií bylo, že vládní síly ... rychle získali půdu pod nohama. Během dvou měsíců byla otázka dvojvládní mezi Výborem (Výbor antifašistických milic Katalánska; pozn. SOP) a vládou Generality (označení katalánské vlády; pozn. SOP) vyřešena rezignací prvně zmíněného.”* (24) Jak napsal Santillan: *“Dokonce jsme obětovali revoluci a nepovšimli si, že tato oběť znamená rovněž obětování válečných cílů.”* (25)

Namísto toho, aby se za zlato Španělské banky nakoupili zbraně, ocitli se brzy v závislosti na sovětských dodávkách. Protože úvěry zůstaly pod kontrolou vlády, neobdržel zespolečenštěný sektor žádné prostředky. Rezervy podniků byly brzy vyčerpány. Dovoz surovin nefungoval, následkem byla práce na zkrácený úvazek. Každý podnik se pokoušel se s touto situací vyrovnat sám. Společný zájem zmizel ve prospěch podnikového egoismu, podniky byly považovány za vlastnictví toho kterého osazenstva (26). Ještě před tím než ho vláda napadla, tak zespolečenštěný sektor spotřeboval svoji sílu. Socialismus nemůže být vybudován izolovaně v rovině jednoho sektoru či venkovské komuny, k tomu je zapotřebí státní moci.

Vývoj anarchistické organizovanosti

Postoj anarchistů k organizaci byl vždy rozpolcený. Zásadní odmítání koexistovalo s podmíněným souhlasem. Machnovské hnutí v Rusku během občanské války odmítalo svobodu politických organizací a jednoduše jí zakázalo (27) – na základě libertinských principů. Oproti tomu anarchosyndikalisté vždy souhlasili s potřebou organizování se. Hierarchická struktura, zpevněné formy, aparát a disciplína, které by zasloužily tohoto jména, byly odmítány. Existovaly však i představy jako Bakuninova, který požadoval: *“To co musíme budovat, jsou dobře organizované a nadšením naplněné štáby vůdců lidového hnutí.”* (28)

Ve Španělsku nebylo, tak jako všude u anarchistů a anarchosyndikalistů, organizacemi placených funkcionářů. Jednotlivé skupiny byly dalekosáhle autonomní, s malou závazností členstva a následnou malou kontinuitou práce. Volili své zástupce do regionálních plén a na kongresy, které kvůli vysoké účasti byly již masovými shromážděními. Minimální politické sjednocení bylo vytvářeno tiskem. V praxi tato organizační forma nemohla přežít.

Je s podivem, že rezignace na všechny anarchistické principy jako výzva k volební účasti, zřeknutí se boje za svobodný komunismus, vstup do vlády nebo “utažení” organizačních struktur, nevyvolávala zpočátku skoro žádný a později pouze malý odpor – především u Přátel Durrutiho. To je ukazatelem nízké politické úrovně a chybějících demokratických postupů při rozhodování. Peirats k tomu napsal: *“Několik nesouhlasných hlasů se ztratilo ve vzduchu. Mlčení ostatních bylo skutečně záhadné.”* (29) Členské základny se předtím nikdo nezeptal. Rozhodnutí o politice demokratické spolupráce namísto sociální revoluce bylo vyneseno *“nejvlivnějšími militanty”*. Základna měla údajně zájem pouze na ozbrojeném boji a správě vyvlastněných podniků (30). Konečně vstup do vlády byl rozhodnut na nejvyšší úrovni. Není nikterak zjizvitelné, zda o něm bylo na národním plénu CNT vůbec diskutováno (31).

Vzhledem k tomu, že chybí závazné organizační struktury či přinejmenším jsou nefunkční, odtrhává se ve všech spontaneistických a anarchistických skupinách a organizacích vedení od řadového členstva, které ho čím dál méně kontroluje. To neplatí u přehledných malých skupin, ale

hned jakmile je tento rámeček však překročen – ať je to rozšířením skupiny či koordinací skupin, SDS a APO to dokázaly dostatečně. Údajně rozhodují pléna formou přímé demokracie. Ve skutečnosti byly tyto shromáždění manipulovány malými, neformálními skupinami a nebyly pouhými se vším souhlasícími orgány pouze v případě, že se vedoucí skupiny ve nějaké otázce neshodly. Toto a nikoli zlomocnost buržoazního tisku bylo objektivní příčinou toho, že byla politická vůle personifikována. Každá univerzita měla svého malého Dutschkeho – bez ohledu na to, jak se tito soudruzi sami viděli (sami se neviděli jako velcí “guruové”, nicméně jimi byli, *pozn. SOP*). Není náhodou, že taková dnes taková personifikace již není možná.

Politická demokracie při rozhodování může nastat pouze na základě předem oznámených politických platform. To není v nezávislých organizačních formách anarchistů možné – dokud chybí kontrolní orgány a vedení se odtrhává od základny (často jsou vůdci dobří řečníci z masových shromáždění). V tomto ohledu je extrémním příkladem Machnovské hnutí v ruské občanské válce. Ve svém operačním poli existovala zřejmě pouze malá anarchistická skupina. Podle kronikáře hnutí Aršinova z 25 vedoucích představitelů hnutí pocházelo 15 z malého města Guljaj Pole, 4 z jeho sousedství a 6 jich přišlo z ostatních částí Ruska, aby podpořili jediný anarchistický pokus o praktickou činnost (32). Tato nepatrná základna vedla rolnickou armádu o síle 20,000 mužů (33) a ovládala území, ve kterém žilo vícero milionů lidí. Anarchisté byli náhodou vůdci spontánního hnutí, stejně tak to mohl být kdokoli jiný. Machno byl přes své těžké osobní nedostatky (34) charismatickým vůdcem hnutí, které ho žádným způsobem nekontrolovalo a nevytvořilo žádné struktury pro demokratické rozhodování. “*V okamžiku sjednocení většiny povstaleckých proudů pod Machnovým vedením získalo hnutí na jednotnosti*”, píše jeho kronikář (35). “*Machno hrál v hnutí tak výhradní roli, že celé povstalecké okrsky ... jsou svázány s jeho jménem.*” (36) Hnutí bylo organizováno okolo osobnosti, nikoli kolem programu.

Ve Španělsku to nedošlo tak daleko, protože nebyl vůdce, nýbrž vedení. To se úplně odtrhlo od členské základny. V dalším průběhu občanské války byla anarchistická organizace tak hierarchicky členěna a tak disciplinovaná, že se dnešní sociálnědemokratická praxe oproti tomu jeví takřka jako mírně demokratická.

Schůze regionálních plén, nejvyšší orgány, bylo od počátku bezvýznamné. Byly krátkodobě svolány během dvou tří dnů, čímž byla plně znemožněna politická příprava. Nedebatovalo se zde, pouze se plameně řečnilo, rozhodovaly se hesla a vystavoval na odiv revoluční entuziasmus. Nanejvýš se dodatečně odsouhlasila rozhodnutí vedení (37). Skutečná moc se koncentrovala v regionálních výborech, které nikdo nekontroloval. Finálním bodem tohoto vývoje bylo vytvoření Výkonného výboru Katalánska začátkem roku 1938 (38). Stupeň odtržení vedení symptomaticky vyjádřil jeden anarchistický kritik, který považoval pozdější diskuse o zásadách španělských anarchistů za vedlejší a pouze za prostředek politických vůdců v boji o kontrolování organizace. Ve skutečnosti byla moc koncentrována v rukou hrstky lidí (39).

Po začátku občanské války byla organizace velmi rychle přebudována. Plénum regionálního výboru rozhodlo v roce 1937 ve Valencii o reorganizaci na základě městských částí a hierarchickém regionálním členění. FAI zavedla status kandidáta. Kdo nebyl členem před 1.1.1936, musel projít šestiměsíčním obdobím podmíněného členství, ve kterém nesměl zastávat žádnou funkci (40). Jednotliví členové byli podrobeni striktní disciplíně. “*Každý člen FAI, který je určen pro veřejný úřad, ... může ... být ze svého úřadu odvolán kompetentním orgánem organizace, jakmile takové jednání bude nutné.*” (41)

Tato ustanovení byla v následující době ještě zostřena. Kongres CNT v lednu 1938 rozhodl: “*Veřejné názorové odlišnosti uvnitř hnutí musí být ukončeny.*” (42) Nadále platil už jen názor vedení. Peněžní prostředky obdržel pouze vedení věrný tisk. Když také ve Španělsku velmi čtený francouzský časopis *Espagne Anti-Fasciste* napadl oportunistickou politiku CNT a FAI, byla mu jednoduše odebrána finanční podpora (43).

V usneseních Výkonného výboru Katalánska je tento proces ještě zřetelnější. “Všechny místní a jiné organizace tří hnutí (CNT, FAI a mládežnické organizace FIJL – Libertinská mládežnická federace, pozn. SOP) budou s rozhodnutími tohoto výboru souhlasit a provádět je ... Výbor je oprávněn jmenovat členy vojenských a politických poradních výborů ... Může vyloučit ty jednotlivce, skupiny, syndikáty, místní skupiny či výbory, které nerespektují všeobecné rezoluce hnutí či mu svým jednáním škodí.” (44) Když například Marcos Alcoa odmítl převzít politickou funkci v jednom městě, poučil ho příslušný regionální sekretář CNT Vazquez (později se stal národním sekretářem), že je povinen jít tam, kam ho pošle jeho organizace (45).

Během krátké doby se stala z nezávazného anarchistického svazu byrokraticky vedená organizace, napodobenina živoucího stalinistického modelu. Členská základna to mimo několika málo výjimek akceptovala. Dokonce i kult vedení si našel přístup do anarchistického tisku. Již 29.8.1936, tedy ještě docela na počátku tohoto vývoje, jsme se mohli dozvědět ze *Solidaridad Obrera*, že Garcia Oliver je “naš nejmilovanější soudruh”. V Informačním bulletinu se psalo, že “muži jako tento soudruh musí zaujímat prominentní a odpovědné pozice, ze kterých mohou svým bratrům zprostředkovávat svou odvahu a svou dynamiku. A my bychom dokonce řekli – svou strategii.” (46) To byla zcela jistě nová interpretace staré anarchistické zásady propagandy činem.

Ruku v ruce s tím šel pokles politické průhlednosti. Zesílely maloměšťácké a nacionalistické tóny. *Solidaridad Obrera* požadovala například od Francie pomoc proti “boches”, což je pohrdavý výraz pro Němce (něco jako v ČR “skopčák”, pozn. SOP) (47). Místo aby požadovala nezávislost Maroka, objasnila nám Federica Montseny, která se brzy měla stát ministryní, že “Marokánci se nám snaží vnutit fašistickou civilizaci nikoli jako civilizaci křesťanskou, ale maurskou ...” (48)

Vstup do vlády

Nikdo doopravdy neočekával, že by kdy anarchisté vstoupili do nějaké vlády, už vůbec ne do buržoazní. Zásada: “Každý stát je despotie” (Stirner) byla nezpochybnitelným principem. Nezbytnost státu byla popírána jen do té doby, dokavad nebyl zapotřebí. Jakmile však jednou vstoupili na příkrou dráhou oportunistu, vklouzli španělští anarchisté dokonce do buržoazní vlády a uzavřeli úzké spojenectví se stalinisty v jejich nejhorším období – v průběhu teatrálních moskevských procesů.

Již 26.9.1936 vstoupili anarchisté do buržoazií vedené katalánské regionální vlády. Aby tato bezzásadovost nebyla tak zjevná, uspořádala se malá maškaráda. “Vláda” byla předtím přejmenována na “Národní radu obrany”. Přesto byl obětován výbor katalánských milic a byl rozpuštěn (49). Tím také byl vydán na pospas poslední zárodek alternativní moci.

4.11.1936 se stali čtyři anarchisté členy ústřední vlády – na nedůležitých postech (zdravotnictví, obchod, průmysl a spravedlnost). Námahu s přejmenováním na nějakou “radu” si již nikdo nečinil.

Nyní je každý vstup do vlády otázkou taktiky a španělské anarchisty by nebylo možno kárat, kdyby se vzdali nepotřebných zásad. Ale oni vstoupili do buržoazní vlády, která bojovala za obranu buržoazní demokracie a buržoazní společnosti, která právě zplodila fašismus. Jakýkoli další cíl byl vyloučen. Tento základ tohoto handlu byl anarchisty akceptován. Vyjádřili se k tomu sami: “My říkáme: Nejdřív válku, pak revoluci! Pouze vláda smí rozkazovat.” (50) Avšak oklamávali své přívržence co se týče důsledků a zprostředkovali dojem, jako kdyby na konci záviselo na rozhodnutí vůle, zda se postoupí ke komunismu. Vydávali své rozhodnutí dokonce za revoluční čin, který stávající společnost již rozhodujícím způsobem mění. Jejich orgán *Solidaridad Obrera* označil vstup do vlády za “nejzářnější den v politických dějinách naší země ... Vláda ... přestala být nástrojem útlaku proti pracující třídě, stejně tak jako stát již nepředstavuje nástroj, který rozděluje společnost do tříd. Oba teď, se vstupem CNT do vlády, budou stále méně utlačovat lid... Funkcí vlády bude nyní pouze vést válku účinným způsobem a

koordinovat plnění revolučních úkolů podle společného plánu”. Podle Federicy Montseny byl vstup do vlády *“námi pokládán za nejdalekosáhlejší revoluci, která kdy byla v hospodářské a politické oblasti provedena.”* (51) – Tedy dalekosáhlejší než samospráva pracujících a zemědělské komuny.

Ztotožnění se s buržoazním státem na sebe vzalo groteskní formu. Anarchistický tisk tituloval své ministry oficiálními výrazy. Tak mohl milicionář na aragonské frontě číst ve svém vlastním tisku prohlášení svých vedoucích soudruhů s úvodem: *“Jeho Excelence, pan ministr spravedlnosti, soudruh García Oliver ...”* (52)

Vstup do vlády nebyl pouze událostí na vrcholku, byl proveden na všech rovinách. Anarchisté vstupovali masově do státních pozic, a minimálně dva tucty se staly dokonce veliteli divizí. Již zmíněné plénum ve Valencii prohlásilo tuto linii za závaznou. *“Je povinností všech anarchistů, vstupovat do všech veřejných institucí, které mohou sloužit k zabezpečení a dalšímu rozvoji nových poměrů.”* (53)

Zde nemají být líčeny všechny neslavné činy anarchistů ve vládě. Stačí pár osvětlujících příkladů. Ministrem spravedlnosti se stal García Oliver. Jistě nebyl zodpovědný za tenkrát se již rozpoutávající stalinistický teror, který se nejprve zaměřil proti trockistům a lidem za trockisty označovaným. Stalinisté věděli, kdo je vlastně nepřítel a ponechali ke kolaboraci svolné anarchisty v klidu. Brzy však tento teror postihl i pozvolna se formující revoluční anarchisty – aniž by z toho CNT či FAI skutečně vyvodily důsledky.

Jeho Excelence, pan ministr spravedlnosti, zaclonil svou pouhou existencí kritiku těchto událostí. Současně s tím napomáhal vytvářet klima pro útlak, když požadoval drakonické tresty paušálně pro dezertéry, zbabělce, obchodníky na černém trhu, neutrály, lhotejné lidi a pacifisty a vydal i příslušné dekrety. Ostatně *Solidaridad Obrera* již předtím požadovala trest smrti za krádež (54). Stačí vědět pouze málo o původních anarchistických představách o příčinách a překonání zločinů, abychom mohli ohodnotit tento úpadek ke zdivočelé maloburžoazní morálce.

Ještě skandálnější bylo jednání při Májových nepokojích v Barceloně v květnu 1937. Po stalinistické provokaci se vzbouřili pracující, především přívrženci anarchistů a POUM, levě centristické strany. Zde se ukázala ještě jednou nezlomená revoluční vůle mas. Anarchističtí vůdci jim však vpadli do zad a stáli na straně vlády. Díky své autoritě dosáhli zastavení bojů a zbourání barikád. *“Složte zbraně!”*, vyzýval pracující regionální výbor CNT (55). Tato výzva byla provázena ostrým tónem. *Frente Libertario*, orgán madridských milic CNT, štvál nepokrytě proti barcelonským pracujícím, *“kteří rebelují proti lidem zvolené vládě”* a nazval je *“komplíci Hitlera, Mussoliniho a Franka”*, se kterými se *“musí zacházet nemilosrdně”*. (56)

Avšak nevděk je měšťáka a stalinisty odměna. Anarchisté se zřekli revoluce, dezorientovali své příznivce a vedli je do buržoazního tábora. Odhazovali jednu zásadu za druhou, byli zastoupeni ve vládě a zpacifikovali Barcelonu. Avšak byli pořád ještě představiteli revolučně jednajících mas. Proto poté co splnili svůj úkol, vyletěli z vlády – na přání Komunistické strany.

Avšak ani v tu chvíli nezměnili svou politiku. Stali se loajální opozicí a apelovali na veřejné mínění proti křivdě, která je postihla. *“A ti”*, žalovala Federica Montseny, *“kteří by nám měli být vděční, protože jsme se vzdali ulic a násilí, protože jsme přijali vládní zodpovědnost ... nepřestali, dokud nedosáhli toho, abychom se my, revolucionáři ulice, vrátili zpět na ulici.”* (57)

Militarismus a militarizace práce

V Rusku byl jedním z nejdůležitějších argumentů anarchistů proti bolševikům přeměna ozbrojených sil v pravidelnou armádu a disciplinarizace podniků jakož i válečný komunismus jako následek nezbytnosti občanské války. Ve Španělsku byla tato kritika očividně plně pozapomenuta.

Milice dokázaly svůj entuziasmus a své vojenské schopnosti v pouličních bojích. To vedlo k, také ideologicky podmíněnému, špatnému ocenění její bojové síly. Je velký rozdíl bojovat v ulicích důvěrně známého města v podmínkách, které jsme si sami zvolili a nutností vést moderní válku. CNT odmítala nejen brannou povinnost, nýbrž i vytvoření pravidelné armády. *“Nemůžeme obhajovat existenci pravidelné, uniformované a na odvodech založené armády, ani jí rozumět, ani ji vidět jako nutnost.”* (58)

Vojenské nedostatky se však ukázaly velmi rychle. Milicionáři se považovali za dobrovolníky s právem smět svou jednotku kdykoli opustit. Byli nedostatečně vycvičení, špatně vyzbrojeni a vůbec nedbali na péči o zbraně. Vojenská disciplína byla jen přáním. To se neprojevovalo pouze přehmaty. Ten, kdo v noci na hlídce nespál, byl považován za blázna. Zásobování nebylo vůbec organizované. Konfiskace ale rozhořčovaly především rolníky. V zázemí bylo více zbraní než na frontě (59). Nejhorší však bylo, že každá jednotka vedla svou vlastní válku. Teprve 26. 8. 1936, více než měsíc po začátku bojů, byl na anarchistické aragonské frontě vytvořen Válečný výbor. Avšak ani ten neměl žádnou autoritu a zůstal naprosto nefunkční (60).

V otevřené polní bitvě se prokázaly milice svou bojovou silou, především však vedením, jako kontrarevolučním armádám zdaleka nerovnocenné. Obzvláště nápadné bylo, že se hodnota do Madridu přeložené legendární Durrutiho kolony ukázala jako opravdu malá a mezinárodním brigádám se nemohla ani zdaleka vyrovnat. Přitom i ty byly jen narychlo sestavenými milicemi, akorát s nesrovnatelně silnější disciplínou. Objektivně bylo potřebné vybudovat pravidelnou, rudou armádu. Nebylo však nutné vybudování vojska podle buržoazního vzoru namísto revoluční armády. Přesně za to se však přimlouvali anarchisté.

Jako první byla odhozena zásada dobrovolnosti. Již koncem srpna 1936 byli všichni branci v oblasti obsazené Durrutiho kolonou vyzváni k branné povinnosti (61). Milice byly i přes odpor svých příslušníků přeměněny v pravidelné jednotky – bez jakýchkoli politických struktur, podle starých hodností a podle starého řádu. Například z Durrutiho kolony se stala 26. republikánská divize.

Anarchističtí vůdci to ospravedlňovali již jen ideologií vítězství. *“S disciplínou a účinnou vojenskou organizací”*, pravil García Oliver, *“bezpochyby zvítězíme. Disciplína pro všechny, kteří bojují na frontě či pracují v továrnách, disciplína je základem našeho triumfu.”* (62) O něco málo později provolával studentům Vojenské školy: *“Důstojníci lidové armády! Musíte dodržovat železnou disciplínu a vyžadovat ji od svých mužů, kteří – jakmile se jednou octnou pod vašim velením – musí přestat být vašimi soudruhy a stát se pouhými kolečky ve vojenské mašinérii naší armády.”* (63) Plukovník Mera, kdysi vedoucí člen CNT v Madridu, nastoupil před svůj oddíl u Durrutiho vojáků a oznámil: *“Ode dneška budu již jednat pouze s veliteli a šikovateli.”* (64) Anarchismus byl tak rychle a důkladně militarizován, že jeho orgán *Solidaridad Obrera* pociťoval jako poctu, když byla Buenaventura Durrutimu u příležitosti prvního výročí jeho smrti udělena in memoriam hodnost podplukovníka.

Podobný byl vývoj v pracovním životě. Stalinisté udělali zajisté vše pro to, aby podkopali samosprávu pracujících. Silou zbraní si také vynutili zrušení zemědělských kolektivů. Anarchismus jim však nekladl žádný odpor. Často dokonce propagoval militarizaci práce. CNT se zastávala vybudování jedné národní hospodářské rady. Fakticky to byl vládní orgán k řízení výroby a spotřeby. To vše bylo vynucené válkou, ačkoli je válečný komunismus v Rusku stále anarchisty vehementně odmítán. Ale CNT byla také pro stanovení příjmu podle výkonnosti a vzdělání (65). Zasadila se o to, aby každý obdržel pracovní knížku. Většinou 516:120 hlasů rozhodl kongres CNT v lednu 1938 o svém souhlasu se zákoníkem práce, podle kterého byly důvody k propuštění neodůvodněná nepřítomnost v práci, opakované pozdní příchody, nedosažení normy výroby a potíživé, podněcující neshody. Kdo by podruhé propuštěn kvůli jednomu z těchto důvodů, tomu bylo přiděleno pracovní místo jinde (66).

Od revoluce ke kolaboraci

“Bakuninisté byli nuceni, jakmile stáli před vážnou revoluční situací, hodit svůj celý dosavadní program přes palubu. Nejdříve obětovali svou nauku o povinnosti odmítnutí politiky a obzvláště co se týče voleb. Pak následovala anarchie, odstranění státu ... Poté nechali padnout zásadu, že se pracující nesmí účastnit takové revoluce, která by neměla za cíl okamžitou celkovou emancipaci proletariátu a zapojili se do prokazatelně čistě buržoazního hnutí. Konečně ... (dokráčeli) docela pohodlně do vládních výborů ... skoro všude jako bezmocná, buržoazií přehlasovávaná a politicky vykořisťovaná menšina. ... Ultralevý povyk se tedy zhmotnil, jakmile došlo k činům, buď v kapitulaci nebo v předem beznadějně vzpouře nebo v připojení se k buržoazní straně, která pracující hanebně politicky vykořisťovala a nadto s nimi jednala pouze pomocí kopanců.”

To napsal Bedřich Engels v roce 1873. Zrovna tak to mohlo být napsáno v roce 1938 a dokazuje to, že se anarchismus ze svých dějin nikterak nepoučil.

Žádná revoluční organizace není chráněná před oportunistem. Musí se však učit ze svých chyb. I revoluční organizace se mohou stát kontrarevolučními. Ale pak vzniká z jejích vlastních řad opozice. Spartakův svaz, KPD, Rosa Luxemburgová a Karl Liebknecht vzešli z SPD. Předtím než se bolševická strana mohla stát svolným nástrojem vládnoucí kliky, musely být zavražděny statisíce komunistů.

Ve španělském anarchismu sice byla kritika, ale opozice se nikdy nevyvinula do stádia organizovaného a koordinovaného jednání. Proto již nehrál anarchismus při opětovném vzestupu španělské pracující třídy žádnou roli. Dnes jsou anarchismus a spontaneismus, jako vždy doposud, výrazem revoluční vůle, která je však slepá a bezcílná.

Poznámky:

1 Lenin: Dětská nemoc “levičáctví” v komunismu, nakl. Svoboda, Praha 1950, str. 13

2 Erwin Oberländer: Der Anarchismus, Olten und Freiburg 1972, str. 45

3 Gonzales podle Vernon Richards: Poučení ze španělské revoluce, Anarchistická knihovna FSA, Praha 1998, str. 23. Richards patří k několika málo anarchistům, kteří ostře kritizovali anarchistickou politiku v občanské válce. Podobně se k tomu vyjádřil i jeden francouzský syndikalista: “*FAI-ismus je jacquie přenesená do oblasti bojů pracujících*”. (Jacquerie – rolnické povstání proti feudálnímu útisku v severní Francii v květnu 1358. V čele Guillaume Calle.) Srov. s Pierre Broué a Emile Témime: Revolution und Krieg in Spanien, Frankfurt nad Mohanem 1968, str. 66

4 Lev Trockij: The Spanish Revolution, New York 1973, str. 146

5 Richards: Poučení ..., str. 40, Broué/Témime: Revolution ..., str. 80, Trockij: The Spanish Revolution, str. 27 a následující. Počet členů během občanské války rychle narůstal. FAI vykazovala na konci roku 1937 154,000 členů a CNT měla údajně přes 2,5 milionu členů, ačkoliv rozsáhlé oblasti země byly okupovány. Je ovšem otázkou, zda tyto údaje nejsou přehnané. Na kongresu CNT v Zaragoze v květnu 1936 bylo zastoupeno 551,000 členů. Přijato bylo dalších 60,600 odštěpených Treintistas. Srovnej s Richards: Poučení ..., str. 9

6 Richards: Poučení ..., str. 24

7 Richards: Poučení ..., str. 19

8 Richards: Poučení ..., str. 16. Ve svém prvotním nadšení se CNT v prosinci 1919 “bez jakýchkoli výhrad” připojila ke Kominterně. Toto rozhodnutí bylo zpětně zrušeno až v roce 1922. Menší část nadále

tvořila komunistická strana. Srov. s Daniel Guérin: Anarchismus, Frankfurt nad Mohanem 1967, str. 99 – 102

9 Citováno podle Guerin: Anarchismus, str. 18

10 Guerin: Anarchismus, str. 19

11 Broué/Témime: Revolution ..., str. 90 a násl.

12 Richards: Poučení ..., str. 7

13 Citováno podle A Hegedüs/M. Markus: Nová levice v Maďarsku, Berlin 1974, str. 53 a násl.

14 Richards: Poučení ..., str. 27

15 To platí pro funkcionáře, stejně jako pro vnitřní strukturu podniků. V praxi byly přirozeně velké nedostatky. Například byly muži a ženy nadále rozdílně placeni, i tam, kde měli anarchisté rozhodující slovo. Emilliene Morin, manželka Durrutiho, by mohla vyprávět leccos o podřadném postavení žen v anarchistickém hnutí. Srov. s Broué/Témime: Revolution ..., str. 188, Hans Magnus Enzensberger: Der kurze Sommer der Anarchie, str. 84

16 Broué/Témime: Revolution ..., str. 170

17 James Joll: Die Anarchie, Frankfurt nad Mohanem – Berlin, str. 198

18 Richards: Poučení ..., str. 11

19 Richards: Poučení ..., str. 12

20 Broué/Témime: Revolution ..., str. 241

21 Broué/Témime: Revolution ..., str. 156

22 Anarchisté mají beztak nerealistický poměr k moci. V Rusku byla většina proti heslu “*Všechnu moc sovětům*”, protože byli proti moci jako takové. Srov. s Joll: Anarchisten, str. 140

23 Richards: Poučení ..., str. 12

24 Richards: Poučení ..., str.12

25 Richards: Poučení ..., str. 13

26 K tomu Broué/Témime: Revolution ..., str. 198 – 205

27 Joll: Anarchisten, str. 143

28 Citováno dle Guérin: Anarchismus, str. 35

29 Richards: Poučení ..., str. 12

30 Richards: Poučení ..., str. 21

31 Richards: Poučení ..., str. 21 a 24

32 Peter Arschinow: Anarchisten im Freiheitskamps, Zürich 1971, str. 292 – 300

33 Peter Arschinow: Anarchisten ..., str. 121

34 Sám Aršinov píše: “*Machno byl ... nedostatečně teoreticky vybavený*” pro svou funkci (str. 290). K politickém vůdci nebyl zrovna předurčen pro své nepřiměřené pití a jiným výstřelkům.

35 Peter Arschinow: Anarchisten ..., str. 86

36 Peter Arschinow: Anarchisten ..., str. 66

37 Richards: Poučení ..., str. 24

38 Richards: Poučení ..., str. 24

39 Richards: Poučení ..., str. 24 a násl.

40 Richards: Poučení ..., str. 39

41 Richards: Poučení ..., str. 39

42 Richards: Poučení ..., str. 46

43 Richards: Poučení ..., str. 25. Na 28.3.1937 svolal anarchistický Národní výbor konferenci do Barcelony. “*Jejím zásadním cílem bylo*”, píše Peirats, “*podrobení všech anarchosyndikalistických sdělovacích prostředků pod vedení Národního výboru.*” Srov. s Richards: Poučení ..., str. 38

44 Richards: Poučení ..., str. 46

45 Richards: Poučení ..., str. 49

46 Richards: Poučení ..., str. 49. Ještě jasněji ospravedlňoval *Solidaridad Obrera* 31. 2. 1937 vůdcovský princip: “*Aby mohli vést lid, je nezbytné, aby ti zodpovědní, kteří vedou masy, ztělesňovali tyto myšlenky: “Pokud chcete mít respekt, musíte mít autoritu. ... Té dosáhnete pouze pomocí svých schopností. Musíte mít talent, dar vůdcovství, víru v osud lidí, kterým vládnete, činorodost, předvídavost a schopnost nikdy nezůstat ve vleku událostí...”*”. Srovnej s Richards: Poučení ..., str. 55/56

47 Broué/Témime: Revolution ..., str. 279

48 Další příklad v tomto směru dává *Solidaridad Obrera* ze 13. 9. 1936 v citátu J.P. Fabregase, prominentního vůdce CNT: “*Slepu věřím v osud naší země, protože věřím v čistou podstatu naší rasy ...*” Oba citáty podle Richards: Poučení ..., str. 56

49 Broué/Témime: Revolution ..., str. 248 – 250. Richards: Poučení ..., str.

50 Broué/Témime: Revolution ..., str. 261

51 Richards: Poučení ..., str. 20 a 50 a Broué/Témime: Revolution ..., str. 255 a násl. Anarchisté se ostatně stali také členy španělské exilové vlády. Srov. s Richards: Poučení ..., str. 26

52 Broué/Témime: Revolution ..., str. 280

53 Richards: Poučení ..., str. 39

54 Richards: Poučení ..., str. 57

55 Broué/Témime: Revolution ..., str. 351

56 Broué/Témime: Revolution ..., str. 359. Již tenkrát bylo zavražděno několik významných revolučních anarchistů jako Camillo Berneri a Alfredo Martinez. Srovnej s Broué/Témime: Revolution ..., str. 354

57 Richards: Poučení ..., str. 37

58 Richards: Poučení ..., str. 43

59 Při útoku na Zaragozu se nacházelo v katalánském zázemí 60,000 zbraní. Také CNT v Barceloně zadržovala kulometry a tanky místo aby je poslala svým jednotkám na aragonskou frontu. Broué/Témime: Revolution ..., str. 170, Richards: Poučení ..., str. 22

60 Broué/Témime: Revolution ..., str. 210

61 Richards: Poučení ..., str. 43

62 Richards: Poučení ..., str. 26

63 Richards: Poučení ..., str. 44

64 Richards: Poučení ..., str. 44. Duch v Durrutiho koloně zůstal přese vše nadále solidární.

65 Richards: Poučení ..., str. 45

66 Richards: Poučení ..., str. 45

Pramen:

Hans Jürgen Schulz,
Anarchismus ohne Organisation
Gruppe Internationale
Marxisten:

"Die Internationale" číslo 12, Frankfurt 1978, str. 50-65